

Butlletí

del

Centre Excursionista de Catalunya

LAVALL Y EL MONESTIR DE SANT JOAN DE LES ABADESSES

SEGUINT el curs del Ter, que l'atravessa de cap a cap, la vall de Sant Joan té unes tres hores de llargada des de l'estret de les Rocaces fins als cingles de Ribamala, y la seva direcció, desde 'l coll de Sant Pau, es d'E a O. Les montanyes que formen aquesta vall, per ésser les primeres estribacions del Pireneu, particularment les del vessant N., són altíssimes.

En l'esmentat estret de les Rocaces comença, separant la vall de Sant Joan de la de Camprodon, la serra Cavallera, que 's redreça vigorosa fins al coll de Pal ont empalma ab les montanyes de Surroca y Ogassa, els pics de les quals nomenats d'Estela y Taga, units pel coll de la Portella, passen de 2,000 metres d'altitut y són els que per l'altra banda, junt ab la collada Verda, formen la vall de Pardines, la més petita de les que componen la de Ribes. El Taga, per coll de Jou, embranca ab el feréstec Sant Amans, que 's ramifica vers Vidabona y Saltor, y les montanyes del qual van baixant mandrosament fins a trobar el Ter a Ribamala ont comença la vall de Ripoll.

A l'altra banda del Ter, poc més avall de l'endret de Ribamala, desemboca una riera dita de Ridonella, el vessant esquerre de la qual pertany a l'extensíssima serralada de Vallfogona y fonts d'Orri, gros murallam semblant a les serralades del N. encara que no tant altívol, puix el puig de ça Estela, ab el qual termena, no arriba als 2,000 metres d'altitut. Tota aqueixa serralada limita la nostra vall ab la de Vallfogona fins a coll de Canes, un dels pics del qual es l'esmentat de ça Estela, que dona aigües, per Ridaura, a la comarca d'Olot.

El puig ça Estela 's lliga ab el Castilla per la collada de Santigosa, y des de Castilla baixa la serra d'Abós o Collabós, empalmant-se pel coll d'aquest nom ab les serres de la Girona y Capçacosta. Aquella y aquestes formen l'espona y capçalera de la xamosa vall de Bianya.

Tanca la vall, direcció N., el coll de Sant Pau, que dóna pas a la de Valldebac y aparella Capçacosta ab les montanyes del Mariner y Sitjar, terminant la nostra vall a Creixenturri, a l'altre costat de l'estret de les Rocaces.

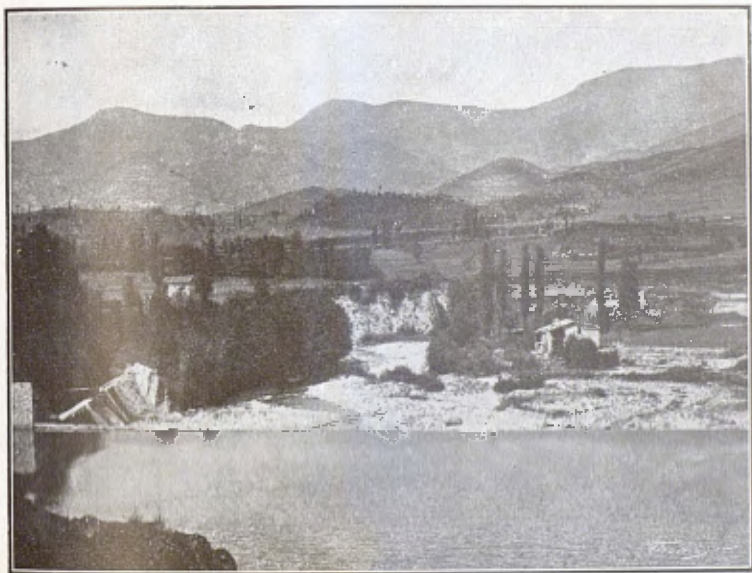
Les estribacions de les montanyes S. en comparança ab la seva principal, són tant altívoles que sols la deixen veure quan les trenca y separa la riera d'Arsamala. De manera que, a primera vista, la vall sembla limitada per les estribacions, amoixades pel Ter y orientades regularment en la direcció de la vall. Les de la part inferior seguint d'avall amunt, comencen a Moncoya, l'altre vessant del torrent nomenat de Ridonella, segueixen per puig Alt, y acaben en els serrats de l'Oliba y Trescreus, que són els que se separen una mica de la direcció de la vall. Aquestes estribacions s'uneixen ab la principal, serres de Vallfogona, per la comarcada de coll Salarsa, que es ont neix, a l'una banda, la riera de Ridonella, y a l'altra la de Salarsa, que desaigua a l'Arsamala, com tota la demás serra des d'aquell coll fins a Santigosa, essent aqueix troç el punt de major amplada de la vall de Sant Joan.

Les estribacions del pic de Castilla baixen orientades vers el N. entremig de la serra de Collabós y l'Arsamala. Se nomenen del Busquet y Montsalvatge, y n'es pic força alterós el serrat alt del Colomer, que s'alinea ab les estribacions de la part inferior de la vall, trencades, com s'ha dit, per Arsamala.

Les serres de la Girona y Capçacosta no tenen estribacions; s'apoiem directament sobre la plana.

Altívoles són les estribacions de les montanyes del N.; però no obstant, llur altitut queda ofegada per la de les principals. Una de les més altívoles y grandioses es la d'Ogassa, ont se forma, part enllà, una vall que comença a la collada del Juncà y acabava abans a coll de Jou, donant, sens dubte, estada a un gros estany de més d'una hora de llargada, avui escorregut per la riera d'Ogassa, que ha trencat l'uniformitat d'aquella altívola vall. Des de la riera de Surroca vers Sant Pau són ben importants les estribacions que sostenen part de la serralada de Surroca y tota la serra Cavallera, minvant com elles d'altitut a mida que s'apropen a la fi de la vall. Aqueixa mateixa disposició segueixen les estribacions que sostenen Sant Amans y moren a Ribamala. Com que aquestes estribacions no tenen un nom que les abarqui totes, cada una d'elles pren el de la casa de pagès que s'hi troba, o bé 'l d'una cerimonia religiosa, com Santa Creu, ont s'anava a beneir el terme; o també 'l d'un succés, com el serrat dels Cadells, en recordança de les lluites dels *nyerros* y *cadells* de mitjan segle XVI.

Entre els moltíssims riberals y torrents que aflueixen al Ter des de els cims de tals montanyes, quatre n'hi ha de força importància. El principal es la riera de Surroca, la font de la qual, dita del Pinté, per neixer quasi a la basa de la montanya, dóna tal abundor d'aigua, que a pocs metres de distància, fa anar un molí. Quan s'explotaven seriosament les concessions mineres, era ab aqueixa aigua (y en tenien prou) que rentaven el carbó, per lo qual quedava aquella tant

VISTA VERS LES SERRES DEL TAGA Y SANT AMANS

negra, que fins tenyia les aigües del Ter. El curs d'aquesta riera es molt pintoresc per ses zigues zagues y per lo accidentat de les altes montanyes que atravesa a claps bastides de bosc.

La riera d'Ogassa neix a la font del Freixa, sota mateix del Taga, al peu d'un morro de cingle que fa com una balmeta d'un metre, per ont mandrosament surt l'aigua fresca, bona y recomanable com la del Pinté. A poca distància creua el poble d'Ogassa, y de timba en timba, per entre balmes y fondals frondosíssims baixa esbojarrada vers el casal del Negre, prenent una mica més avall el nom de Torrent Pudu per una font d'aigua sulfurosa que troba y que, segons anàlisis fets, es molt recomanable; y, no obstant, no ha sigut ni es encara explotada.

La riera d'Arsamala neix aprop de la collada de Santigosa. L'aigua d'aquesta riera no es potable, però en canvi 'l trajecte que corre es deliciós. Abans d'arribar al Ter besa les cingleres ont s'assenta 'l poble de Sant Joan. Aquestes cingleres y les que a son torn besa 'l Ter són les muralles naturals, antigament inexpugnables, que defensen les dugues terceres parts de la població.

Finalment, la riera de Fogonella, que neix a l'endret del coll del Pal, salta per entre montanyes mancades de vegetació y, per tant,

SANT JOAN DE LES ABADESSES : LA FONT DE LA ROCA

rocoses y feréstegues. No obstant, ja molt abans d'arribar a la plana donen caràcter placívol a son curs els conreus y prats, que ja no deixa fins a arribar al Ter.

A part d'aqueixes fonts, les de més altitud de la vall, innombrables són les que neixen a la plana y aprop de les 200 y tantes cases que constitueixen la Ribera de Sant Joan. No podent, doncs, enumerar-les totes, citarem, com a més importants a la part soleia, la font de la Mare, que es la que, canalitzada, sorteix la població; la de la Serra, Baxora, Solà y Verdaguer; y, per la part baga, també baixant, la de Girona, Cuvilà, Alfàbrega, Vermells, Planàs, Llances, d'en Vila, de la Roca y càl Gat. A l'O. de la població, en el centre mateix del mur ciclòpic natural que la defensa, segons abans deia, neix també la font d'en Roca, d'aigua forta; tant forta, que no hi ha cap veí de Sant Joan que 'n begui un glop, perquè diuen que fa mal de ventre y sols pot beure-s quan s'ha menjat massa y no 's pot pair.

Com a fonts medecinals, hi ha la del ferro y dugues de sulfuroses ben importants. L'una d'elles es la que no s'explota, com ja he dit: en canvi, l'altra, coneguda per la font Pudosa, gaudeix d'un predicament ben merescut. Si la vila s'hagués preocupat d'establir al peu d'aqueixa font un establiment muntat a la moderna, seria tant apreciada com les més celebrades d'aquesta classe. Té l'aventatge que l'aigua surt fresca y regalada, ben al revés de la de la Puda de Montserrat, per exemple, encara que deixi sentir la mateixa pudor que aquesta. Segons anàlisi del doctor Canudas, són en gran proporció els principis mineralitzadors d'aquesta aigua, indicadíssima pera tota classe d'afeccions herpètiques, pera les malalties de la diàtesi úrica, y pera les anèmies y catarres de les vies respiratòries y digestives.

Les condicions de la vall y de la vila són de salubritat extremada: l'impermeabilitat del terrer, per altra part sempre en pendent, no deixa estancar les aigües; l'altitut y el no haver-hi a la localitat res que pugui impurificar l'atmòsfera fa que 's mantingui pura y oxigenada; el clima pertany a la zona freda temperada, essent la temperatura anual de $+8^{\circ}\text{C}$. Tot això vol dir que Sant Joan podria figurar com estació estiuenca d'importancia, majorment essent estació del ferro-carril que en tres o quatre hores l'uneix ab Barcelora.

«Geològicament*, la vall de Sant Joan, es notable, perquè s'hi troben representades, més o menys, la major part de les grans èpoques de l'història de la terra, des de las formacions primàries que surten a la part del nord, a les altes regions montanyoses, fins al quaternari que jau al fons de les valls y que ha donat a la vall de Bianya un queixal de *elephas primigenius*.

El *silúric*, que des de molts anys es conegut a l'Esllaviçada de Bassaganya, terme d'Ogassa, per l'abundancia de fòssils que conté, com són *orthoceras*, *cardiola* y altres, apareix aquí en contacte anormal ab el carbònic pels grans trastorns que les capes de la terra han sofert en aquesta part dels Pireneus. En altres punts se troben normalment, damunt d'ell, les picarres *devoniques*.

* No tenint seguretat que fossin veritables els datos geològics aplegats en mes excursions y lectures, vaig decidir, abans de publicar-los, presentar-los a l'aprovació del distingit enginyer de mines y eminent geòleg D. Lluís Marian Vidal; qui no sols tingué la bondat de completar-mels, sinó que fins, pera donar-los el caràcter científic que 'ls mancava, els ordenà, escrivint expressament aquestes notes geològiques. Ja que d'aqueixa mediació el públic ne resultarà beneficiat, permeti-m dit senyor que públicament li'n doni les més respetuoses mercès. (N. de l'A.)

El color negre que mostren les piçarres ampelítiques del silúric superior ha donat lloc a sensibles equivocacions industrials, y molt me costà de desenganyar els minaires que a Camprodon y a Ogassa s'empenyaven en explotar-les creient que eren hulla.

El *carbònic*, que durant tants anys ha fet alimentar fal·lides esperances en la llarga faixa hullera que corre per prop de Camprodon, Surroca y Ogassa, es una claríssima demostració de la desastrosa influencia que 'ls grans moviments tectònics tenen de vegades sobre les condicions industrials dels materials útils tancats dins de les capes de la terra. Els bancs de carbó de pedra que s'hi ha explotat, se troben trencats per grans masses de *porfid* en molts punts de llur llargada, y vénen cap-girats de tal manera, per efecte d'un *plec caigut* a lo llarg de la serra Cavallera, segons tingui ocasió de demostrar davant de la Societat Geològica de França reunida a Barcelona l'any 1898, que s'arribà a fer impossible seguir les explotacions en profunditat per causa de les pressions irresistibles que s'hi produïxer, lo que ha obligat a tancar les mines quan ja anaven les fàbriques catalanes acostumant-se a cremar en llurs focs aquest carbó.

El *triàssic* participa, en moltes bandes, d'aquestes inversions, com se veu molt bé en el torrent Malatosca, ont el perfil geològic a lo llarg del mateix es verament clàssic.

El *juràssic*, encara que no puc classificar-lo ab tota seguretat, podrà estar representat per unes margues grises y groguenques y calices compactes que hi ha en el Forat de Covertró.

El *cretàcic*, que surt a la vall de Ribes, no sembla tenir manifestació a la vall de Sant Joan. Aquí, lo que més extensió agafa, es el terciari inferior, o sigui 'l *numulític*, que 's desenrotlla per llevant, ponent y sud, mentres que pel nord una falla formidable, que fou resultat del gran *plec caigut* de que he parlat, el posa en contacte anormal ab les formacions antigues. Es bastant fòssilífer, encara que no tant com a la pròxima comarca de Vic, ont hi ha Gulp, Tavertet, etcètera, localitats d'una gran riquesa paleontològica: el cingle de Ribamala està rublert de numulites, y el camí de les mines deixa recollir les turrítel·les, tant freqüents en aquesta formació.

L'*oligocènic* recobreix el numulític, demostrant que la gran formació lacustre d'aquesta època, que ocupava tant gran superfície a Catalunya, abraçava també la vall de Sant Joan.

Dintre de la gran varietat de roques que integren tant diferents formacions geològiques, hi ha materials útils. Alguns d'ells donen lloc a explotacions importants: tal es el *ciment* que 's fa coent les margues numulítiques ab les piçarres carbonoses que queden de les

extinguides explotacions d'hulla de Surroca y Ogassa, y que es molt estimat en la construcció.

El guix, que forma bosses dins del numulític y a la basa de l'oligocènic, es també objecte d'explotació.

Algunes fonts d'aigua mineral brollen prop de Sant Joan, y són molt recomenades pera les malalties que reclamen les *aigües sulfu-*

VISTA VERS LA SERRALADA D'OGASSA

roses fredes. N'hi ha al torrent del Roser, a la serra del Cadell, al torrent del Reixac y al del Pudu.

Una font d'*aigua salada* brolla prop de la vila, y era abans utilitzada pera 'l consum domèstic.»*

Com excursions de montanya pera les quals se necessita agilitat y resistencia cinc poden fer-sen, boi deixant satisfet el més exigent. Una d'elles es *seguir de cap a cap la serra Cavallera, començant per*

* Els que vulguin conèixer la geologia d'aquesta comarca, vegin la *Reseña geológica y minera de la Provincia de Gerona*, per D. Lluís Marian Vidal, publicada per la Comisión del Mapa Geológico de España en 1886, a Madrid, y l'obra *Geologia*, de Mn. Norbert Font y Sagué, a Barcelona en 1905; y els que vulguin veure reunits els fòssils del pais, poden visitar la col·lecció que ha anat formant a Sant Joan de les Abadesses Mn. Josep Masdeu, prevere.

Creixenturri y baixant per Fogonella. Pot visitar-se, en aqueixa excursió, Parella, ont hi ha una esglesia de planta romànica, dedicada a Santa Madalena, que fou un temps parroquial y santuari ont s'anava en romiatge en temps de calamitats; la Ral, poblet edificat per nostre gran rei Jaume I en terror cedit per un abat de Sant Joan; Sant Pau de Seguries, edificat o reedificat en el segle XIII per un altre abat de Sant Joan, y part dels cims ont se refugiaren els cristians de la vall quan l'invasió sarraïna.

A les mines y poble de Surroca, coll del Pal, font del Freixa, cim d'Estela y devallada pèls Escalés. Poden visitar-se, en aquesta excursió, alguna de les quatre fàbriques de ciment que 's troben en el camí, alguna de les mines de carbó, els rentadors y les màquines, el poble de Surroca (en l'any 914 tant o més gran que ara), y les coves que foren el centre de refugi dels dits cristians de la vall. Per altra part, a la font del Freixa, situada en el vessant de Pardines, a 1,400 o 1,500 o més metres d'altitut, se gaudeix d'un panorama immèns vers la serralada pirenenca, presidida pel Puigmal, y les montanyes del Bergadà. L'aigua d'aquesta font es tant fresca (gelada, diria-s millor), que no se'n poden beure tres glops seguits.

A coll d'Art, coll del Juncà, coll de la Portella, Taga, coll de Jou, Ogassa y devallada pel Negre seguint la riera. A part del panorama del Taga, que ovira la carena pirenenca fins a la mar, y les montanyes del Ripollès, Garrotxa, Olot, Empordà, Vic y Bergadà, sobressortint de totes elles el Montseny y el Montserrat, es obligat, en aquesta excursió, visitar l'imatge de la Mare-de-Déu del Puig de França, antiquíssima, que portaven (diu el P. Camós en son *Jardín de María*) uns francesos que anaven a Ripoll, però que no pogueren passar d'Ogassa per més que intentessin sortir-ne per quatre camins diferents, en els quals per testimoni, plantaren una creu, avui de tots ells desapareguda.

A Vidabona, Saltor, cingle y pic de Sant Amans, devallant per sola les cingleres, y sortir a Ribamala. A Vidabona hi ha arreconada l'imatge de la Verge, en els cingles trobada, y esmentada pel P. Camós. Saltor es una parroquia composta de tres cases de pagès y quatre més que n'hi afegeix la sufragania de Vidabona, situada a tres quarts de la parroquial. Sant Amans (Sant Amand, tindria de dir-se) es el lloc ont la llegenda suposa que hi hagué un convent de monges, essent traslladats a Ripoll els claustrers que hi havia. Històricament no hi hagué tal convent ni res que s'hi sembli. En quant al nom, prové que *Amand*, l'últim capdill dels bagaudes, fou decapitat en aqueixos cims pels gots, y, com que fou màrtir de la patria, li afegiren el mot

sant. Els cingles de Sant Amans són realment superbs y esfereïdors, y les canals tenen pendents dretíssimes, vertiginoses. El pas per tals afraus, quan no es difícil, es impossible.

A les serres de Vallfogona, puig ça Estela de Santigosa, montanyes de Montsalvatge, coll Abós y cim de la Girona. Es atractívol el pas per la carena de les serres de Vallfogona, perquè 's dóna esguard a la vall de Sant Joan y a la de dit nom. El puig ça Estela, que separa 'ls colls de Canes y Santigosa, ulla la carena pirenenca del Puigmal al

VISTA VERS LA SERRALADA DE VALLFOGONA

Canigó, y les encontrades d'Olot, Garrotxa y Empordà. El cim de la Girona dóna esguard a la xamosa vall de Bianya, de la qual més avall se parlarà.

Totes aquestes excursions són de vuit y més hores de marxa, y són ara deliciosos y ara feréstecs els païsatges que 's troben d'encontrades pregones y grandioses, belles cascades, enormes cingleres, espessos boscos, prats alegrois, torrenteres frondosíssimes, balmes y coves y panorames esplèndids com els ja detallats.

Diguem, en resum, que la vall de Sant Joan, si pera un geòleg es com un compendi d'aquesta ciencia, per un excursionista es com un índex, també, de belleses naturals, encara que no deixin fortament impressionat l'esperit. La ribera del Ter, tota ella engarlandada de

joncs, sàlics, vímets, verns, avellaners y pollancre, està rublerta de recons y paisatges deliciosíssims.

Interessantíssimes també són les excursions, però ja no fatigoses, que poden fer-se a les valls que enclouen la de Sant Joan. Fòra la de Vallfogona, que té camí veïnal, y les de Bianya y Valldelbac, que l' tenen des de Sant Pau, ab les altres Sant Joan s'hi comunica per

SANT JOAN DE LES ABADESSES : VISTA GENERAL

carreteres de tercer ordre que pertanyen a l'Estat. Totes aquestes valls són dignes de visitar-se per llurs belleses naturals, monuments, tradicions y fets històrics.

La de Camprodon, amoixada per tres rius, es una de les més formoses encontrades pirenenques y estació d'estiu de gran anomenada, y recomanable per son clima, per la puresa de sa atmòsfera, per ses innumbrables fonts, preciosos passeigs y frondoses arbredes, y pel caràcter de sos habitants, que s'esforcen en fer agradosa l'estada dels forasters. La vila conserva, de son passat gloriós, el monestir de Sant Pere, romànic, de creu llatina, cinc absis y torre quadrada. Fundat pel comte Guifre de Besalú, l'habitaren els benets, y un de sos abats fou intermediari entre Verntallat y la Diputació General

de Catalunya. La vila, mercès a Jaume I, passà a vila reial; va batre moneda, y 's cobrí de gloria en molts fets d'armes. La tradició explica com les reliquies de Sant Patllari, patró de la vila, volgueren quedar-se a Camprodon, originant-se del fet la font del nom del sant, demostrant l'antic esperit religiós d'aquest poble.

Lo mateix que de Camprodon pot dir-se de la vall y vila de Ribes. Situada aquesta a la confluència de tres rius, cada una de llurs riberes posseeix llocs frescals y frondosos. Són tant altes les montanyes que rodegen la població, que hi ha la dita que fins al sol li costa d'ullar-la. Els romans devien conèixer aquesta vall, perquè a Pardines se trobà una làpida d'aquella procedència que 's conserva en el Museu Provincial de Girona. Els gots desballestaren l'encontrada quan rendiren els *bagaudes* y sacrificaren llur capità Amard. Rehabitada més tard, tingué la sort d'ésser quan l'invasió serraïna, la Covadonga catalana, puix davant de les Coves y de Montgrony tingué de deturar-se 'l victoriós capdill Muza. Des de la reconquesta sa historia va unida ab la del famós comtat de Cerdanya. Una de ses tradicions es la d'en Met de Ribes; un dels últims representants de la raça cretina allà haguda. Mig arrastrat, un dia, pel riu, que venia gros. «— Què fas, Met?», li preguntà un per si havia d'ajudar-lo o no. «— Mira, *vaig fent*» — contestà l'altre; expressió que ha quedat pera indicar que algú s'encalla o reula en una empresa: «— Fa com en Met : va fent.»

Quasi es irreverencia voler parlar, ab l'extensió que aquí 's pot, perquè 's necessita un llibre, de la vall de Ripoll, de son famós monestir y de sa renomada vila, gaiament situada a la confluència del Ter y del Freser, els germans de la llegenda immortalitzada per Mn. Cinto. Tot el que aquí 's pot dir es sabut per les mil publicacions aparegudes ab motiu de la restauració d'aquell monestir, el claustre del qual, per sos variats y formosíssims capitells, es d'una bellesa encisadora; y la seva portalada, que causa al visitant emoció intensa, enclou, a la manera dels arcs de triomf dels antics conqueridors, un ver cant èpic a les profecies y victories de Crist. ¿Qui no se sent corprès davant d'aquell monument que donà origen a la nacionalitat catalana? Si brillant es l'història dels benets que regiren aquest monestir y que havien colonitzat la vall construint, per exemple, la cequia que encara existeix y té més de 900 anys de vida, no ho es menys la de la població, tant en son aspecte agrícola y industrial (aquest, antigament, per les fàbriques d'armes) com en son aspecte de valor guerrer, provat en totes les ocasions, en que ha perillat la patria. Són també ben dignes de menció les tradicions de Ripoll,

una de les quals es la del *lluert de Sant Eudald*, del qual se parlarà més avall.

Vallfogona es la *vallis fecundae* dels temps mig-egals, presidida pel castell de Milany, arruïnat, més que pel temps, per la mà de l'home, que hi ha cercat l'olla d'unces de que parlen les tradicions desgraciadament encara avui massa esteses. La primitiva església fou consagrada, en 961, mercès a D.ª Ranlo, abadessa de Sant Joan. Aprop del coll de Canes hi havia una cova, avui en runes, almenys en sa entrada, ont tenia son cau un maligne esperit en forma de lluert, terror de tota la vall. La pell d'aquesta bestia, quan tingueren la sort de matar-lo, fou oferta al patró de Ripoll, Sant Eudald; y d'aquí son nom de *lluert de Sant Eudald*. Aquesta tradició, com la de les Coves de Ribes, y com les que 's troben en els inaccessibles llocs, demostra que la tal cova fou un dia eixapluc ja dels *bagaudes*, ja dels cristians; y Déu sab les penalitats que, com a fugitiu, devien passar, y les escenes que devien dur a cap, pera lliurar-se dels enemics y pera no morir-se de fam. Aquestes escenes de valentia o de tendresa les amplià després la tradició fins a immaterialitzar-les a les Coves de Ribes en forma de tendra bruixa, y a coll de Canes en forma d'homecida lluert.

La comarca d'Olot es la que 'ls benets colonitzaren, feta la reconquesta, establint monestirs a Ridaura, Mieres, Sant Joan les Fonts, etcètera; y, per lo mateix que són molts, no es possible donar-ne aquí nota detallada ni parlar de llur historia y conseqüències, que 'ns portarien a formar un llibre. Direm solament que, en el centre de l'encontrada, xamosa y productiva, nomenada, per lo molt que hi plou, *orinal del cel*, s'aixeca la ciutat d'Olot, orgull de l'alta montanya, dependent, en temps, del monestir de Ripoll, combatuda pels volcans y terratrèmols, rica en tradicions, gloriosa per sos fets d'armes, interessant per sos monuments y belleses, populosa y franca, de clima sà, y que gaudeix d'una importancia merescuda per son esperit actiu y emprenedor.

Bianya : aqueixa vall se colzeja insensiblement ab la d'Olot, però encara es més encisadora, més placívola, més apartada del brogit del món. «— Apar un paradís» oïa-s dir, al visitar-la quan, mercès a la munificencia del Dr. Pujador, se restaurà sa capdal església de Sant Salvador, romànica, consagrada en 1170, dependent del monestir de Sant Joan, que mereix ésser visitada y que mereixeria més linies de les que s'acaben d'emplear.

En la Vall del bac comença la Garrotxa, la terra trencada, aspra y feréstega que tant va encomiar l'il·lustrat autor de *La Punyalada*.

Es terra de piadoses tradicions, clapada de runes que s'atribueixen a castells y convents, y que, sens dubte, com en les guerres civils, fou, en temps dels sarraïns, teatre de sagnants successos. En 966 se consagrà a la Valldelbac l'esglesia parroquial dedicada a Sant Feliu. Del castell antic sols se 'n conserven alguns vestigis. Es fama que un dels primers molins de ciment haguts en Espanya s'establí a la Valldelbac, el nom de la qual, seguint la tradició, se compon de la Vall-del-bac, essent el tal Bac el cavaller que colonitzà la vall.

A l'igual que totes aquestes valls, la de Sant Joan per tradició té també historia antigüíssima. No obstant, de fet només té que, en els cims de Fogonella, vers el coll del Pal, s'hi trobaren sepultures y monedes tant antigues, que hi va haver qui 'ls atribuí procedencia cèltica. Dels romans no se 'n troben vestigis malgrat els atribueixin l'antic pont reconstruït (des de son fonament, diuen els tals) a primers del segle XII. Lo que té algun fonament es que 'ls gots habitaren la vall, y que hi edificaren, com a Ripoll, un monestir de benets, abdós arrunats pels alarbs.

Els alarbs! Veus-aquí 'l nom màgic que dóna a totes aqueixes valls una excepcional importancia, que no minvarà mai mentres resti poc o molt patriotisme, perquè en elles se reviscolà l'esperit dels cristians, abatut per l'invasió sarraïna, perquè en llurs cims y llocs feréstecs s'eixaplugà la patria... Aquestes valls són testimoni de la vida de sacrifici, del desesperat esforç que van haver de posar a contribució nostres avant-passats pera soterrar la mitja lluna. Y no són, aquestes valls, testimonis muts, no, com ho es sempre la natura tractant-se de l'home; sinó que tenen veu, parlen per medi dels monestirs de Ripoll y Sant Joan, aixecats per aquells patriotes y màrtirs de la fe, quan la pau regnà altra volta en aquell terror, quan s'adonaren de l'epopeia que ab tanta sang havien escrita, quan ja havien originat la que fou després Catalunya gran, viril, poderosa... Veus-aquí per què en aquestes valls, a més del sentiment de la natura, allà rublerta de belleses exquisides, se pot gaudir el sentiment de la patria y, d'una manera especialíssima, el de la religió; puix apar ben bé que Déu (no vull dir cap heretgia) ullà aquelles comarques, y, trobant-les formoses, volgué dotar-les d'una joia incomparable, d'un miracle permanent, d'una venerada Hostia consagrada en 1251 que 's conserva incorrupta y a la qual fa de sagrari 'l monestir de Sant Joan.

Lo de dordre es que avui aquest monestir no correspon ni a la gesta que recorda ni a la magnificencia del miracle.

Es un monestir que, mirat desde fòra, ni església sembla, ni ningú diria que tingués la forma de creu llatina, del tot desfigurada mercès a l'edificació que desnaturalitzà l'absis central, a les adossades als murs, tals com l'arxiu, la rectoria y la capella dels Dolors, y sobre tot mercès a l'edifici-fortificació que assobre les voltes, a manera de golfes altíssimes, construïren en l'edat mitjana pera defensa de la

SANT JOAN DE LES ABADESSES : EL MONESTIR

vila. Solament el campanar, els absis laterals, y la cornisa ab airoso arquets que 's veuen en l'únic braç de la creu que queda lliure, fan preveure que 's tracta d'una obra religiosa.

Si fa pena veure aqueix exterior, més dol veure son interior, emblanquinat tot ell, però brut, deixat, respirant-s'hi només que pobresa y raquitisme que descoloreixen tot el caràcter grave, sever y adust de l'església; pobresa y raquitisme que no són part a apaivagar la grandiositat y l'altitut de les voltes.

Com s'ha dit, el temple afecta la forma de creu llatina. L'arbre que correspon a l'absis central té 266 pams de llargada y 43 d'amplada, y sa volta de canó s'apoya, des de la planta fins al creuer, directament als murs, y desde 'l creuer fins a l'absis sobre quatre pilars, entre 'ls

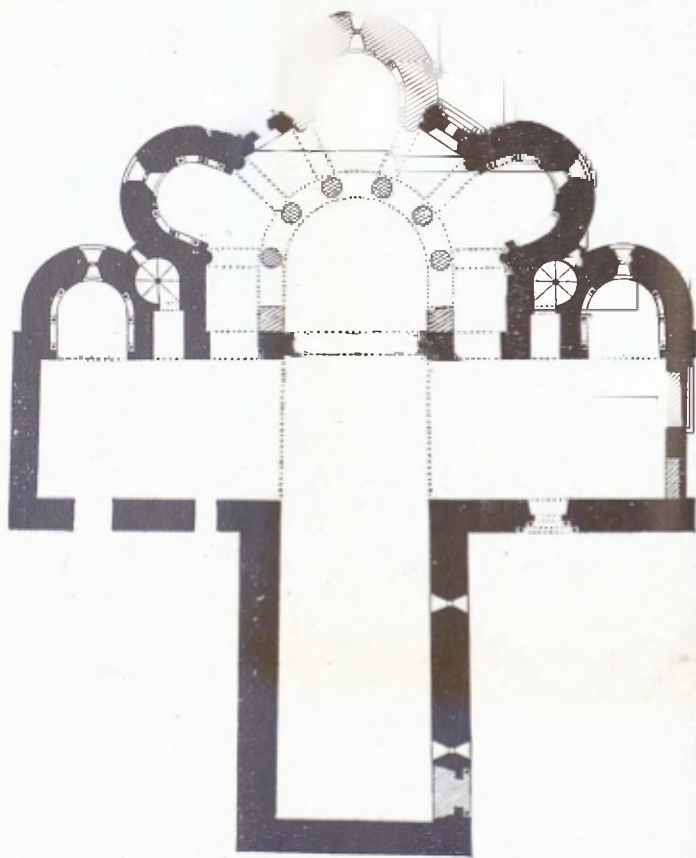
quals se troba situat l'altar major. Sostenen també aquests pilars unes naus laterals, irregulars, que corresponen a una mena de corredor que porta a l'absis central, que es ont hi ha situat l'altar del Santís-

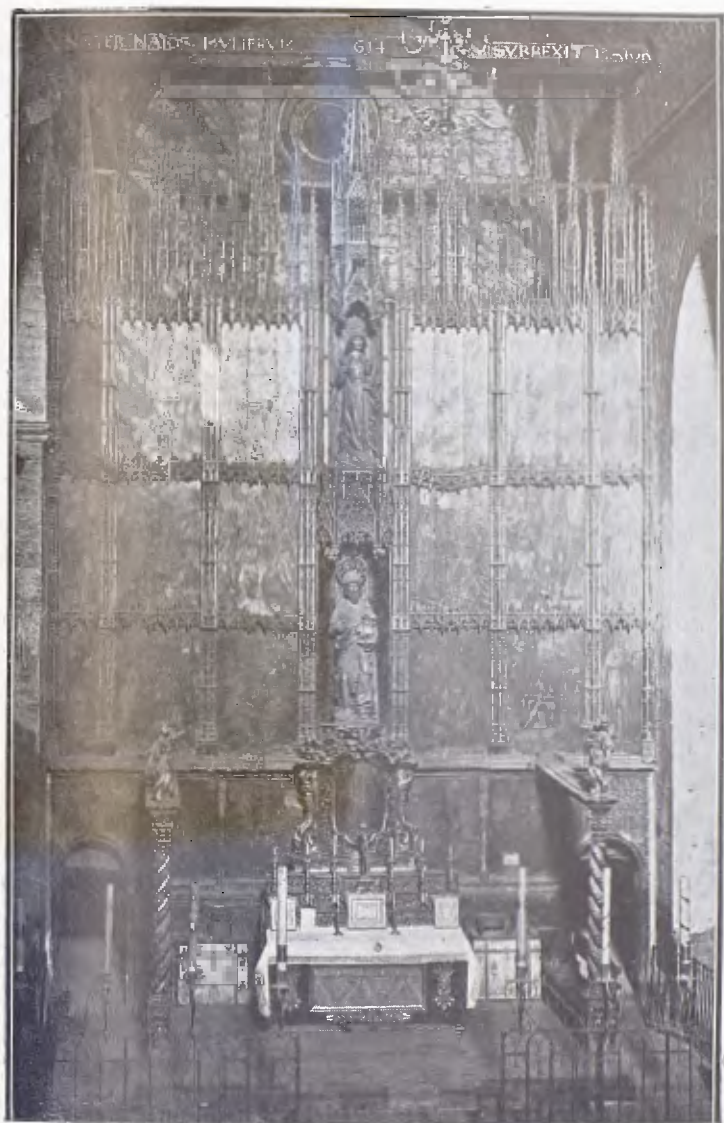
SANT JOAN DE LES ABADESSES : INTERIOR DEL MONESTIR

sim Misteri. Precisament aqueixa disposició d'irregularitat en les tals naus es lo que fa interessant aquesta església. «El seu plan no s'entén, a primera vista — diu el distingit arquitecte D. Josep Puig y Cadafalch. An en Lampérez, — afegeix — ben conegut arquitecte castellà, li sembla veure-hi una obra personal més aviat que 'l fruit d'influències d'escola determinada. Y es que en aqueix interessant

monument hi ha com la superposició de dos pensaments, millor dit, de dos mètodes o de dues escoles, com un monumental palimpsest que, en pedra, dos pobles, dues èpoques, han descrit en diferent escriptura. El plan primitiu, imaginàriament restaurat, que 's reproduceix en aquesta plana, era un plan francès. Les terres de França

del centre y de l'oest estan plenes d'esglésies ab semblant complicació d'absis. Les ordres y els monestirs de l'altre costat del Pireneu, que havien regit l'antic cenobi de la reconquesta catalana, havien deixat rastre en l'obra. Un terratrèmol, probablement, enrunà la complicada girola; y els que la restauraren eren gent del país, y, ab els mètodes catalans ab que sempre havien cobert les basíliques, els nostres mestres d'obres intentaren restaurar la volta caiguda, sobre 'l plan exòtic més complicat que l'usual de tradició antiquíssima. Y així 's produí

MONESTIR DE SANT JOAN DE LES ABADESSES : L'ALTAR MAJOR

l'interessant y estranya disposició actual de les voltes cilíndriques com prolongació de les d'una basílica que penetra dintre l'absis y 's troba ab les antigues columnes que sostenien la volta primitiva, formant un interessant conjunt, quasi inexplicable, que la fa única, potser, en l'història de l'arquitectura.»

Els braços de la creu, que amiden 40 pams d'amplada y 184 de llargada, tenen les voltes més baixes que la central, y, com ella, s'apoiem en els murs. A sos dos extrems, y a la part lateral oposada als absis, hi ha les dues portes d'entrada al monestir: l'una pels actuals claustres, y l'altra per lo que 's nomena encara *claustre de Sant Mateu*, en record dels que hi havia hagut y que eren els panteons de les abadesses.

Davant les portes d'entrada, a l'altra part lateral dels braços de la creu y des de llurs extrems, comencen els cinc absis del monestir, absis que, si exteriorment se lliguen els uns ab els altres, regularment, en canvi a l'interior queden completament separats gracies a l'esmentada superposició d'estils que produí dos cossos d'edifici a manera de torres.

Cap importància tenen els altars que contenen els absis laterals, però, com que l'interior d'aquests està rodejat d'unes arcuacions ab columnes y capitells romànics, el conjunt produeix molt bon efecte. Actualment poden veure-s aqueixes arcuacions en dos dels tals altars, puix en altres dos estan amagades per retaules sense importància y de mal gust.

El que realment es notable, y per desgracia 's corca y demana a crits no sols una prompta restauració sinó la substitució del sagrari barroc situat en son basament, es el retaule gòtic de l'altar major. Dividit per precioses columnetes en quatre ordres de compartiments, cada un d'ells està sub-dividit en quatre quadros que contenen pintures, sobre fusta, representant els Evangelistes, doctors de l'Església, y escenes de la vida de Sant Joan Baptista y Sant Joan Evangelista, les estatuets dels quals, en ninxos adequats, estan situades l'una sobre l'altra en el centre del retaule.

També es notable 'l chor, obra del segle XVI, que conté dos ordres de seients, en els braços dels quals y a la cornisa 's veuen, de relleu, arquets ogivals, inscripcions gòtiques, escenes del Nou Testament, figures estranyes y adornaments, formant un tot variat y esplendí. En el centre del chor hi ha 'l faristol, que es un bell exemplar del barroquisme.

Del claustre cal remarcar, només, que sa esveltesa.

A l'absis central, que perquè tingués més espai va perllongar-se, trencant la bellesa exterior de l'església, hi ha l'altar dedicat al Santís-

sim Misteri. Es aquest, dins son genre, obra que pot classificar-se d'excel·lent. Rebla llum per una airosa cupulina, bastant alta, situada en el lloc que devia ocupar l'antiga volta de l'absis, adornant son basament vuit estatués de les virtuts, en son interior per un finestral de vuit cares ab precioses motllures, y en sa clau per un grupo d'àngels que sostenen la custodia. A mig aire dels murs laterals de la capella, un a cada àngle, quatre atlants, entre 'ls quals se troben dos grans quadros pintats representant escenes bíbliques, sostenen el basament assobre 'l qual s'apoién els arcs que sostenen, a llur torn, la referida cupulina, essent una vera obra d'art les estatués de quatre doctors de l'esglesia situades a les cartes dels entrearcs. L'altar està format,

SANT JOAN DE LES ABADESSES
ALTAR DEL SANTÍSSIM MISTERI

entre columnes, per un cos dividit en cinc compartiments : els laterals contenen, en relleu, l'Anunciació, els Desposoris, la Visitació, y la Fugida d'Egipte; y el central, que ocupa de dalt a baix tot l'espai dels laterals, hi ha una imatge de la Verge, gòtica, de marbre, titulada *Santa Maria la Blanca*. Aquesta va substituir, sens dubte, l'imatge que ab aqueix nom, en el segle IX, ja allà 's venerava. Sobre l'altar, limitat per una barana horitzontal, s'obre un gran ninxo, la part superior del qual, formant arc, està adornada per una pintura que representa la Cena. Dintre 'l ninxo estan col·locades imatges del segle XIII, que representen el Devallament de la Creu. En el front del Sant Crist hi

ha 'l sagrari del Santíssim Misteri. Aquest ninxo té dugues portes laterals que donen al camaril, una sala quadrangular decorada ab escultures d'àngels, aranyes, arabescs y motlures formant un conjunt alegre, que contrasta ab la severitat del monestir. Aquesta sala, per ses portes laterals, comunica ab les escales, cada una presidida per un altar, que porten a l'esglesia, en la mateixa capella de l'absis.

Veus-aquí a grans plomades la descripció d'aquest monestir, que no es pas el que alçaren els gots, perquè 'l tal fou arrunat pels alarbs. Tampoc es el que aixecà Guifre 'l Pilós, de menys proporcions que l'actual y que, per ésser escasses, tingué d'ampliar-se. Es del segle XII, y es considerat com un museu arqueològic; que no debades han passat els segles y cada un d'ells hi ha deixat imprès el gust de les respectives generacions, ab tant bella unitat, que s'hi veuen agermanades la solidesa romànica, l'esveltesa gòtica y la més refinada expressió de barroquisme.

Fou consagrat, el primitiu monestir l'any 887, fundant-s'hi una comunitat de religioses benedictines que no vestiren l'hàbit fins al 898, essent la primera D.ª Emmon, filla del comte Guifre, a expenses del qual s'havia aixecat el temple. Durant el govern de les abadesses, aqueix monestir s'enriquí ab una infinitat d'adquisicions que 'l feren dels més importants de Catalunya.

En 1017 foren suprimides les abadesses, substituint-les la canònica regular aquisgranense, y quedant senyor territorial y jurisdiccional de Sant Joan y ses pertinencies el comte de Besalú, a instancies del qual foren aquelles suprimides*.

* Són tant vidrioses les causes d'aqueixa supressió, y tant oposades les opinions dels historiaires, que, sols pera donar a conèixer el sentir dels santjoanins, direm que, mentres ab documents no 's provi d'una manera indubitable que eren certes les causes que davant del sant pare al·legà 'l comte de Besalú, el famós Tallaferro, les virtuts y qualitats del qual són els primers en regonèixer y admirar, ells en aquest fet, hi veuen, respectant totes les opinions, no més que ambició, puix que, suprimides les abadesses, passava a ses mans el senyoriu que gaudia 'l monestir de Sant Joan. Y al dir això no es pas pera denigrar-lo : es exposar una cosa perfetament humana, inversemblant si 's vol tractant-se d'un comte que tant afavorí a l'Esglesia, el monestir de Ripoll, per exemple; però cosa que no sols pot ésser, sinó que deu haver d'ésser, perquè en aqueix món tot-hom té, encara que no vulgui, una tara o altra. Qui no ha esguerrat mai res en sa vida?

En Tallaferro, la mare abadessa de Sant Joan y l'abat Oliva de Ripoll eren germans. Doncs, bé : si en compte d'en Tallaferro hagués acusat a les monges de Sant Joan l'abat Oliva de Ripoll, que ab la tal supressió res aconseguia pera ell, sinó que hauria tornat per la religió, de la qual, era tant gelós y digne, llavors si que creuriem que se suprimiren les abadesses per llurs escàndols; però llavors a Sant Joan no haurien volgut perpetuar més son record, ni ho hauria volgut fer en Jaume I, que es el qui canvià 'l sub-nom de Ripoll pel d'elles.

En 1020 el bisbe de Besalú hi traslladà la seva seu, per lo qual l'església fou erigida catedral y la vila ciutat. Abduques ereccions finiren en 1030.

No gaudint, els canonges, del senyoriu del monestir, cometeren

CLAUSTRE DEL MONESTIR DE SANT JOAN DE LES ABADESSES

sens dubte algun abús; per lo qual pera restablir la disciplina, uniren el monestir de Sant Joan ab el de benets de Sant Víctor de Marseilla; però aqueixa unió, en lloc de portar pau, portà tanta guerra, que en 1086 se suprimí la canònica aquisgranense, establint-s'hi una canònica agustiniana, que no pogué viure tranquila, lliure y en plena possessió del senyoriu fins en 1114, perquè en 1099 els benets france-

sos aconseguiren treure-ls pera tornar a quedar-s'hi ells, acompanyats d'unes monges franceses, que es quan hi hagué monestir doble, y es d'ont ha arrancat la llegenda de les monges de Sant Aimant, y subsegüentment la del comte l'Arnau *.

Reenviats a Marsella monjos y monges franceses, com he dit, en 1114 se restablí definitivament a Sant Joan la canònica regular agustiniana, durant son govern fins a 1592 y donant dies de gloria y esplendidesa al monestir y a la vila. Que aquesta havia esdevingut gran ho prova 'l que l'abat Isalguer, pera defensar millor la plaça, féu arrunar tres-centes cases. A més l'abat Vellmanya va obtenir la jurisdicció criminal de 12 llocs y viles.

En 1251, sigui pera celebrar la restauració d'alguns altars boi fent acte de pública fe y adorant a Crist a l'Eucaristia, llavors que els albigesos, ridiculitzant-la, la negaven, o sigui pera seguir el ritus o costum llavors en vigor pera consagrar imatges, se col·locà una sagrada Hostia, dividida en tres partícules, dins la cavitat oberta en el front d'una imatge del Sant Crist rodejat de les que representen el Devallament de la Creu. La memoria d'aqueix acte anà desapareixent de la gent, y al cap de cent anys ja la tradició no recordava res de la tal col·locació; y, probablement, encara que se n'hagués parlat, tot-hom hauria cregut que la sagrada forma estava ja consumida. Per això no fou poca la sorpresa y l'alegria dels agustins y el poble quan, en 1426, al voler repintar les dites imatges, notaren, els qui les desempolsaven, que 'l Crist tenia en son front una planxeta d'argent, y que, en la cavitat que aquella tancava, hi havia, embolicada ab fins corporals, una sagrada hostia dividida en tres partícules. Regirant documents trobaren l'acta d'aquella col·locació, y, al notar el temps transcorregut y que l'hostia se conservava incorrupta, des de l'abat a l'últim veí de Sant Joan en terra 's prosternaren davant aquell misteri que obrava la Divinitat. Veus-aquí 'l per què aquestes sagrades For-

* Aqueix cas se comprèn perfetament tenint en compte que monjos y monges francesos obraren, a Sant Joan, com uns vers conqueridors; y era just, natural y lògic que 'ls habitants de la vila, al veure que estrangers se feien amos de lo nostre, denigressin aqueix estat de coses y murmuressin y els atribuissin fets molt més greus encara que 'ls que, en realitat se permetien. Després l'imaginació popular va anar engrandint els tals fets, que foren resumits, en 1590, en una cançó insolent y indecorosa y de la qual sols per mostra copiarem un troç:

«Les monges de Sant Aimant
totes en finestra estan.
Veuen vení un jove galan:
— Galan, galan : busqueu lloguer?
De quina feina sabeu fer?...»

mes, que l'il·lustrat Mn. Josep Gudiol ha demostrat arqueològicament que pertanyen a l'època que's consagraren, se coneixen amb el nom de *Santíssim Misteri*.

En 1592 fou suprimida la canònica agustiniana, erigint l'església en col·legiata, establint-hi onze canonges y l'arxipreste, que exercia de senyor jurisdiccional, com els abats. En son principi conservà,

SANT JOAN DE LES ABADESSES : EL SANTÍSSIM MISTERI

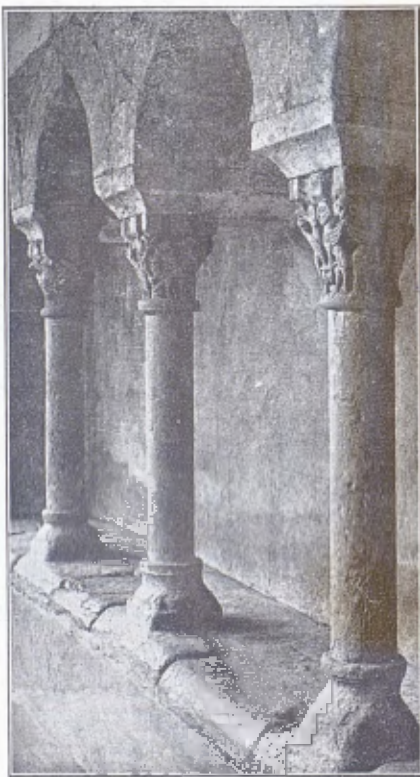
la col·legiata, l'importància que 'l monestir havia adquirida; però ja en 1685 l'arxipreste perdé la jurisdicció espiritual, y en 1800 la temporal, que fou incorporada a la corona. A més, les guerres dels francesos al final del segle XVII, la guerra de Successió, y la primera guerra carlina, costaren a Sant Joan molta sang y molts diners, sofrint assetjaments y saqueigs formidables.

Reduït tenia ja la col·legiata son personal quan, en 1851, fou suprimida en virtut del concordat de Pius IX y D.ª Isabel; per lo qual, en 1856, el bisbe de Vic hi traslladà la parroquial, que era a Sant Pol*.

* Actualment els pocs beneficiats que queden van vestits de canonge en remembrança del poderiu d'altres temps. També 's canta cada dia missa conventual.

Pobresa y desvaliment : Veus-aquí 'l què queda d'un monestir que ha sigut dels més rics y poderosos de nostra terra, que ha exercit totes les jurisdiccions senyorials y que ha prèns part en moltes de les gestes de nostra patria.

Ningú diria, davant d'aquell desballestament, que hagi sigut

SANT JOAN DE LES ABADESSES
REST DEL CLAUSTRE ANTIC

un monestir damunt del qual no pesava més jurisdicció que la directa del sant pare; que hagi sigut un monestir que tenia immenses possessions a Rosselló, Vallespir, Garrotxa, Bianya, Ripollès, Bergadà, Vic, Barcelona... que hagi sigut un monestir riquíssim en ornaments sagrats : terns, capes, panyos, bordons, calzes, custodies... essent actualment mostra de sa valua 'ls frontals depositats en el Museu Episcopal de Vic, del qual són un dels més importants ornaments; que hagi sigut aquell monestir un centre de cultura, puix malgrat haver sigut saquejat y incendiat son arxiu, encara a Barcelona, en el de la Corona d'Aragó, y a Sant Joan mateix, se 'n conserva quelcom d'excel·lent interès.

Ni tant sols un se sab imaginar que d'allà sortís l'abat que acompanyà a Berenguer el Sant en la campanya de Provença; que 'ls homes d'armes

del monestir ocupessin un lloc d'honor en el coll de Paniçars, mentre els canonges y pocs seglars de la vila la defensaven de l'atac dels propis francesos; que un altre abat fos un dels qui convocaren el parlament de Tortosa; que un altre fos nomenat ambaixador prop de Joan II pera sol·licitar la llibertat del príncep de Viana, y que fou el qui lliurà D. Alfons d'Aragó, assetjat pels francesos a Sant Joan;

que 'ls nobles de la vila, ab llur arxipestre, se declaraessin, en 1705, a favor de l'arxiduc, y ab llurs homes d'armes baixessin a Barcelona quan en Carles la tenia sitiada, y defensessin la montanya de Sant Geroni quan la tenia assetjada Felip V...

Y si mirem la vila... tampoc ningú diria que hagés sigut una plaça forta rodejada de gruixudes muralles ab vint-y-quatre torres y sis portes, y que hagi sigut una vila comblerta de privilegis. Ja en 1243 era lliure de les prestacions feudals, y en son temps nostre gran rei Jaume I la prengué sota sa salvaguarda. Aqueixa vila ha criat sants, bisbes, teòlegs, generals, oradors, arquitectes, músics... tots famosos, com el músic Nonó, mort no fa gaires anys, de qui parlava el Sr. Gamboa, l'ambaixador de Mèxic, y que fou el qui guanyà 'l primer premi en el concurs d'himnes de dita república. Y, perquè es de raó, venerem també aquí la memoria de Mn. Pau Parassols, qui, ab sa historia de *San Juan de las Abadesas y el Santísimo Misterio*, posà la primera pedra pera 'l desvetllament d'aquesta vila, aclaparada pels contratemps. (Les precedents notícies històriques són preses d'aquest llibre, que de debò recomanem als llegidors.)

D'aqueixa vila, per sort, se conserven alguns costums antics, típics y originals. Un d'ells es el que la cobla empordanesa, llogada pera la festa major, puja, la nit de la vigilia, a dalt del campanar, y allí, entre tritlleig y tritlleig de campanes, toca tres sardanes anunciant el començament de la festa.

Altre costum que 's conserva es el *ball de les caputxes*, o de les *pabordesses*. Antigament el ballaven, y ho tenien a gran honor, els quatre pabordes o cuidants del culte al Santíssim Misteri, ab llurs mullers respectives : d'aquí 'l nom de *pabordesses*. Avui el ballen, generalment, persones llogades, que a voltes el fan ridícol. El ball, en sí, no té res de particular; però 'l fan interessant les reverencies que 's prodiguen els balladors, y l'anar vestides elles llampanment y ab caputxa blanca y ells ab gambet y barret de copa.

La processó del dijous sant, ab sos jueus (*armats*) y *passos* de la Passió (*misteris*), es força interessant, com són també dignes de menció, per son aire escaient y agradós, els aplecs que en dies assenyalats se celebren a l'ermita de Sant Antoni, situada dalt d'un serrat que domina la vila y ont, segons cap-breu de l'abat Minyana, el dit sant predicà; y a la Verge del Prat, ont s'han oït canturies d'àngels, y de qual l'imatge de marbre, asseguda, que recorda 'l P. Camós y fou trobada en els cingles del torrent proper, tallaren les cames, a fi de poder vestir-la.

En canvi ha desaparegut de Sant Joan el típic contrapas que

titulaven *dels boigs* y que 's ballava la vigília de la festa major; y, de no fa gaire, no se celebra tampoc el *toc d'ànimes*, que 's feia diàriament a les vuit del vespre, seguint tots els carrers a fi que tots els veïns, a l'oïr la campaneta, resessin un pare-nostre per les ànimes dels passats.

Així també han desaparegut llegendes com la *de les bruixes de Castilla*, que esma-perdien els vianants¹; la *de la por dels banys*, una sombra lluminosa que s'allargava, s'allargava, y desapareixia, deixant olor de sofre²; y la *de les esquelles dels bous*, perdudes en lo que abans era estany de Comallonga situat assobre Pardines, y que per l'interior de la montanya anaren a parar a la font del Pinté, això es, a l'altre vessant de montanya.

Ben pocs saben la llegenda *del Ter y del Freser*, immortalitzada pel nostre genial Mn. Cinto³, com ben pocs distingeixen les llegendes *de les monges de Sant Aymans*, ja en nota suara explicada, y la *del Comte l'Arnau*; si bé no es pas d'ara la confusió, perquè no podia ésser altre sinó 'l comte 'l galan de que fa menció la cançó de les monges, ni aquestes podien ésser altres sinó les primitives abadesses de Sant Joan. D'ont resulta que la llegenda d'avui, *del comte*, se refereix històricament a una abadessa del segle x y a un personatge del segle xiv, perquè 'l comte visqué en el tal segle, y per ses calaverades y malifetes, a sa mort, el poble, el condemnà a pena eterna. Restablerta la veritat històrica, no tenim inconvenient en acceptar la llegenda per lo mateix que ha prestat a nostres poetes els motius de llurs més belles composicions. No obstant, la llegenda 's refereix al comte només que quan era mort, quan la seva ànima condemnada, seguida de les dels seus cavallers, patges y moços, recorria, en les nits llòbregues de temporal horrible, els llocs que havien sigut teatre de sa vida y que a son pas (digui-s efecte de la pedregada) quedaven erms, improductius. No cal reproduir la cançó, actualment coneguda.

Poques, així mateix, són les cançons y corrandes que serva Sant Joan de son passat. Vint-y-cinc anys enrera encara 's cantaven les que després havem vist que són patrimoni d'altres comarques.

1. Antigament era tant espès el bosc d'aquesta grandiosa montanya, que molts s'hi perdien, y sens dubte era la remor del vent lo que als tals cor-prenia, boi semblant los remor de cadener y xisclets d'aus fatídiques.

2. Tingui-s compte que l'escena d'aqueixa llegenda era la font d'aigua sulfurosa.

3. Vegi-s la obra *Patria* de Mn. Jacint Verdaguer.

«Aquí dalt de la montanya
el cucut hi ha cantat:
quan les cabres treuran llana
les dònes faran bondat.»

Y la quitxalla, quan jugava, no cantava res més que la cançó d'origen francès «Mumbrú se 'n va a la guerra... y «La bolangera 'n té un tupí...», «A la torre xica y a la torre gran...», «Sant Antoni y el dimoni jugaven a trenta-ú...», «L'airet, l'airet, l'airet de matinada...» «Jo 'n voldria una noia — que 'n fos filla de pagès, — que tingués tres-centes cabres — y una bossa de diners...», y altres y altres ja prou conegudes pera donar-ne minucios detall.

Fa temps que 'l qui escriu aquestes ratlles, ab molt treball y corrent de la Ceca a la Meca, va poder reconstruir una cançó feta per un de Sant Joan, nomenada *El Testament del porc*, y que per sa excessiva extensió no 's publica aquí. L'autor d'aquesta cançó era tranquil·la a tot ser-ho, com ho demostrà pocs moments abans de sa mort, que es quan sembla que menys humor s'ha de tenir. Va demanar que l'anessin a assistir el sastre y el moliner del poble, els féu posar un a cada banda d'espona del llit, y, prenent un Sant Crist, li digué en veu alta : «— Gracies, Déu meu : moro, com vós, entremig de dos lladres.» Acudits d'aquests ne tenia molts, el tal tranquil; com que se li acudí aplicar a la tal cançó 'l mateix metre y cant de les lletanies que 's canten després dels funerals.

En les *Cançons y follies populars* d'en Pau Bertran y Bros, diu aquest senyor, parlant dels camillaires de Pasqua florida, que cap a la banda del Vallès es molt popular aquesta cançó, de la qual transcriu cinc estrofes : quatre ab lleugeres variacions y una d'incompleta.

També per mancament d'espai, no 's continúen aquí altres cançons que han tingut gran predicament y que quan s'exhumin serà sols pera que passin als arxius del folk-lore. Avui són antiqüades, massa innocents, s'arreconen, y a la fi també desapareixeran, com ha desaparegut el caràcter placívol, patriarcal, típic, d'aqueix poble, en temps dedicat exclusivament a l'agricultura y a les industries d'ella derivades.

Avui, mercès a les fabricacions y noves industries que s'hi exploten, s'es canviat, en general, l'aire de la vila. Dic en general perquè encara conserven costums antics els veïns dedicats al cultiu de la terra. Així també la vila vella conserva de lo antic els carrers estrets, la plaça major porticada, el rest de les muralles y el culte a les imatges que, en menudes capelletes situades a quiscun dels endrets del poble

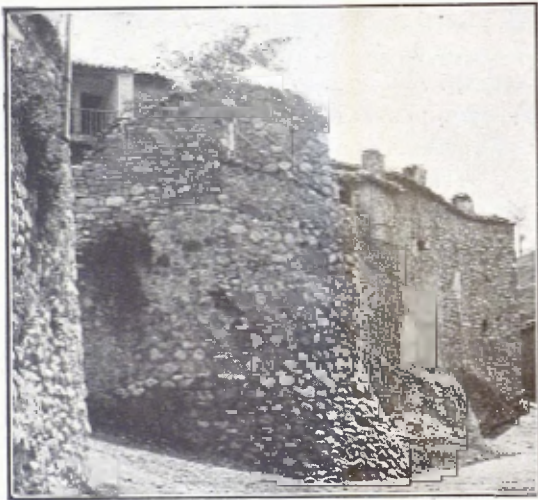
(algunes corresponen als antics portals), són mostra de la pietat dels avant-passats. Actualment són vuit les capelletes, dedicades : dugues a Sant Joan Baptista, una a Santa Madalena y cinc a la Verge ab els noms de Loreto, Dolors, de la Guia, y dugues del Roser.

Tot això contrasta verament ab la part nova de la vila dita

del raval, de carrers més espaiosos y ab edificis moderns, però sense importància ni mèrit artístic notables.

La major part de les cases tenen aigua viva, y posseeix la vila una xarxa de clavegueres que des- emboquen al Ter.

Lo que donarà importància a la vila moderna serà 'l pont nou, del qual ja 's té aconseguida la concessió mercès als treballs del diputat pel districte,

SANT JOAN DE LES ABADESSES
RESTES D'ANTIGA MURALLA

que es el de Puigcerdà, D. Eusebi Bertrand y Serra.

Aqueix nou pont avaluarà l'antic, esvelt y grandió, que 's procurarà que 's declari monument nacional a l'objecte d'obtenir una, encara que sigui petita, subvenció, a fi d'anar-lo reparant de les xacres que 'l malmeten.

A més del pont, queda, com a rest dels edificis antics, l'església de Sant Pol, edificada, segons uns, per Carlemany, però que deu la paternitat a les abadesses y que fou destruïda en 1690 pel duc de Noalles, reconstruint-se al cap de poc, y conservant-se sols de l'antiga la portalada, que de veres es notable. També 's conserven els claustrats de l'antiga abadía, la que necessita, pera tornar a son ésser d'abans, una seriosa reconstrucció. — Si pogués reconstruir-se l'abadía... fins un museu d'art antic s'hi podria formar — s'ou dir a Sant Joan.

Però... ah!... a Sant Joan no tenen medis pera assolir tant grans coses, ni tant sols pera conservar el monestir, que es lo que avui més

interessa; per lo qual permeti-tem que acabi parlant de la seva projectada restauració.

Sapiga-s que les teulades d'aqueix monument deixen ja traspuar l'aigua de les pluges pels murs, y que 's corre 'l perill que de sobte vinguin aquests a terra y així desaparegui 'l lloc ont fa 760 anys que s'hi prega, ont han ressonat veus de sants, ont s'han prosternat reis y prínceps, ont s'hostatja la Divinitat en miracle inaudit. ¡Quant y quant no cor-prèn el pensar que està a punt d'ensorrar-se un monestir que es el bregol de nostra patria Catalunya, que té una historia brillant, que ha seguit directament la patria, així en ses glories com en ses desgracies, perquè, com ella, també 's troba avui desballestat! Y quant no doldria veure desaparèixer un lloc que l'art, en immarcescibles obres mestres, magnifica!

Ja 'l Dr. Morgades, de bona y eterna memoria, havia fet alguns treballs pera restaurar-lo. Mercès al P. Lluís Falguera, Sch. P., en altra ocasió s'estava a punt de començar les obres. Y sempre ho destorbaven entrebancs y dilacions incomprensibles.

— No, no 's pot deixar que s'arruni aquest monestir — digueren, no fa molt, els actuals veïns, segurs de trobar fòra de Sant Joan l'apoi necessari.

— Contribuim tots a la restauració d'aqueix monestir — han dit els senyors bisbes de Barcelona y de Vic, aquest en una al·locució notabilíssima, com tots sos inimitables escrits.

— Com arquitecte y com patriota, jo faré 'l que pugui — ha dit el Sr. Puig y Cadafalch, encarregant-se de la direcció de les obres.

Y la premsa barcelonina ha escampat entusiasme en pro d'aqueixa restauració, essent de veres notables els articles que n'han escrit D. Bonaventura Bassegoda, D. Lluís y D. Joaquim Folch y Torres.

Y un bell nombre de personalitats barcelonines s'es constituït en junta pera cooperar a eixa obra...

Y jo espero que tu, llegidor, hi contribuiras pecuniariament en lo que puguis y 't convertiras en un ver adalit, a fi que tos amics y coneguts també hi contribueixin.

Perquè donar una quantitat per aqueixa obra no es donar una almoïna : es complir el sagrat deure que tenim de guaitar el passat pera preparar l'esdevenidor. Es que «d'un poble que no conserva piosament — diu en Menéndez y Pelayo — l'herencia de son passat, pobra o rica, xica o gran, no 's pot esperar que 'n brolli una idea dominadora. Un poble nou pot improvisar-ho tot, menys la cultura intel·lectual. Un poble vell no pot renunciar-la sense extingir la part més noble de la vida». Y, de consegüent, nostre poble d'avui no pot deixar

que s'ensorri un monestir que enclou, en consorci, nostre Art antic y la Religió y la Patria, «les capdals columnes en que han d'apoiar-se els pobles si volen assolir llur benestar».

P. S. Ab satisfacció puc anunciar que, mercès a la munificència dels vers patriotes, s'han començat ja les obres de restauració d'aital monestir. Lo poc que s'hi ha fet dona ja idea de sa bellesa y importancia arquitectònica. Però tot just som al principi; moltíssim resta a fer encara, s'hauran de parar a mig aire les obres? Ho permeteran els aimants de l'art, els patriotes y els catòlics?

JOAN DANÉS Y VERNEDAS

1 de Juny 1912.

CRÒNICA DEL CENTRE

MAIG DE 1912

EXCURSIONS

SECCIÓ DE FOTOGRAFIA. — Dugues excursions han tingut lloc durant aquest mes, organitzades per aqueixa treballadora Secció : una a Llanerces y Caldetes, realitzada 'l dia 12, visitant l'església vella de Sant Andreu de Llanerces, l'ermita de Sant Sebastià, el Museu arqueològic del Sr. Rubió de la Serna, y les poblacions de Sant Vicenç de Llanerces y Caldetes, ab sos pintorescs contorns; y una altra vers les coves de Collbató, efectuada 'l dia 19, sortint de la nostra capital, en automòvil, vers Papiol, Martorell, Abrera, Esparraguera, Collbató, coves del Salitre, Monistrol, Martorell y Terrassa, pera retornar, al vespre, a la nostra ciutat, després d'haver visitat tot lo més notable dels llocs esmentats y d'haver obtingut gran nombre de clixés fotogràfics per augmentar les col·leccions de l'inventari gràfic de Catalunya, actualment en formació. Ab dugues excursions se vegeren força concorregudes.

PARTICULAR. — Els dies 26 y 27 del passat mes de maig sortiren vers la regió del Pedraforca 'ls nostres companys Srs. Riera y Colom, Rigol y Font y Lluís Vila, que, junt ab altres individus no pertanyents a la nostra entitat, efectuaren una bella excursió per aquelles formoses encontrades. Per la via Manresa-Guardiola, y ab un retras de més d'una hora, arribaren an aquest darrer lloc, dirigint-se seguidament vers Bagà, d'ont sortiren a un quart de quatre, emprenent la marxa, ab força braó, pel pont de Greixa y la delitosa vall de Bastareny, plena, en aquella hora, de bella placidesa. Atravessant el riu y pujant vers els colls de la Vena y de Bauma, fruien del grandícs panorama de monta-

nyes ovirador des de dit lloc, a la claror somorta d'un bell cap-vespre de primavera que començava a iniciar-se; y a les deu de la nit arribaren a Gòsol, pera realitzar, l'endemà, la projectada ascensió al Pedraforca, l'imponent massa del qual havien ja pogut saludar a la claror de la lluna, que 'ls acompanyà en la darrera part d'aquella deliciosa jornada.

Al sent-demà, a les quatre en punt, emprengueren la pujada al Pedraforca per la dreta barrancada de mig-jorn, y en tres hores escasses se trobaren al peu de la canal del Verdet, encara tota plena de neu gelada, que podia dificultar un xic aquella escalada. Ab tot, enfilant-se pel rocam del costat de la canal, arribaren a son extrem sens perill ni dificultat, quedant una vegada més pràcticament desvanescuda l'atmòsfera de l'esporguiment y temors que temps enrrera rodejava aquest lloc, privant d'aquesta ascensió formosíssima a molts y molts excursionistes que després l'han realitzada sens cap contratemps. Guanyada ja la canal, escalaren els nostres amics les tres grans graonades rocoses que per medi de relleixos y arestes faciliten l'assoliment del cim del Pedraforca, an el qual arribaren abans de les vuit d'aquell matí, en mig d'un temps esplèndid y fruïnt en la contemplació d'aquell sobirà panorama ovirador a son redós.

Per una de les canals que porten dret al enforcament d'aquells dos formidables pitons que formen aquella montanya, y que de tants endrets s'oviren donant-li sa carecterística silueta, emprengueren la devallada fins al mateix y, seguint després per la tartera que va a parar assobre Saldes, en una hora escassa arribaren a dit poble, ont dinaren, sortint després vers Figols, el qual trajecte feren en menys de quatre hores, agafant allí 'l darrer tren, que 'ls portà a Manresa, d'ont sortiren l'endemà, retornant a Barcelona satisfets d'haver realitzat aqueixa interessant excursió per una de les regions més formoses dels nostres Pireneus.

CONFERÈNCIES

LES VALLS DE VIÓ Y PUERTOLAS. — El dia 3 d'aquest mes, el nostre consoci D. Juli Soler y Santaló, va continuar les seves ressenyes sobre les altes valls dels Pireneus d'Aragó, fent una descripció acabada de les dugues valls de Vió y Puertolas, y exposant algun dels itineraris més recomanables per fer formoses excursions per les mateixes y per l'alta serralada pirenenca que les coronen. Una formosa col·lecció de clixés fotogràfics, que anaren projectant-se durant la conferencia, va completar el notable treball del Sr. Soler.

UNA EXCURSIÓ PER SUÏÇA. — En la sessió del dia 10, el nostre benvolgut company D. Francisco X. Parés y Bartra va continuar la seva ressenya d'una excursió per Suïça ab les visites a les cascades de Le Giesbach, gorges de Müringen, Lucerna, cascada del Rhen, y altres llocs pintorescos, que anà descriuint ab l'auxili de notables projeccions fotogràfiques.

IMPRESSIONS D'UNA EXCURSIÓ A RAGAZ (SUÏÇA). — El nostre consoci 'l Dr. D. Baltassar Serradell, actual president del Club Montanyenc, va donar, el dia 17, una interessant conferencia com a resultat d'observacions personals

y pintoresques impressions rebudes pel propi conferenciant en un dels seus viatges per Suïça al realitzar tant bella excursió, de quins llocs més interessants presentà diferents projeccions lluminoses.

ELS VOLTANTS DE VALENCIA. — El dia 24, el nostre consoci D. Albert Carsi, president que es del Centro Regional Valenciano, va donar una conferència, acompanyada de projeccions fotogràfiques, sobres algun dels aspectes més típics de la capital valenciana, en especial de l'Albufera y de les interessants coves, exposant una sèria de datos y curiosos detalls sobres la manera de viure y costums d'aquella gent.

LA VALL DE BIELSA. — El nostre benvolgut amic D. Juli Soler y Santaló va donar una altra conferència, el dia 31, tractant d'una altra de les valls pirenenques de l'alt Aragó, o sigui la de Bielsa. Com en tots els seus anteriors treballs, va descriure l'itinerari d'accés a la dita vall, la seva topografia y belleses de que està rublerta, y les excursions més importants que per la mateixa poden realitzar-se, constituint tot plegat un complet treball monogràfic d'aquella interessant regió. Una nombrosa y triada col·lecció de projeccions fotogràfiques va completar encara més les explicacions y ressenyes de l'amic Sr. Soler.

CONVERSES D'ARQUEOLOGIA

Durant el mes passat han anat continuant les interessants conferències sobres arqueologia que van a càrrec del nostre amic y consoci D. Pelegrí Casades y Gramatxes. Veus-aquí 'l programa-sumari de les mateixes:

Dia 1. Conversa CLXXV (23 d'*Arqueologia romana*). Arquitectura civil. — Les ciutats. — Aspecte de Roma al començar l'Imperi. — Els fóruns. — Origen. — El fórum romà. Elements que 'l componien en el període reial y republicà.

Dia 8. Conversa CLXXVI. Arquitectura civil. — Continuació de l'estudi del Fórum romà fins a l'acabament de la república. — Monuments que s'hi construïren en dit període.

Dia 15. Conversa CLXXVII. Continuació de l'estudi del Fórum romà a l'època de l'imperi. — Edificis y monuments que contenia. — Reconstruccions degudes als emperadors. — Obres d'art ab que foren enriquides. — Vies del Fórum. — Via Sacra.

Dia 22. Conversa CLXXVIII. Monuments immediats al Fórum romà. — La Regia. — Grup destinat al culte de Vesta. — Els fóruns imperials.

Dia 29. Conversa CLXXIX. El Fórum Trajà. — Els fóruns provincials. — (Pompeia y Timgad). — Les Basíliques.

NOVES

EL SEGON CONGRÉS EXCURSIONISTA CATALÀ

La Junta Organitzadora d'aquest nou Congrés, que, com saben els nostres llegidors, s'ha de reunir a la ciutat de Manresa durant els dies 28, 29 y 30 d'aquest mes de juny, ha publicat ja la convocatòria pera 'l mateix, dirigint a l'efecte una crida a tots els Centres y Agrupacions excursionistes de la nostra terra, y en general a tots els excursionistes catalans, pregant-los la llur assistència. Junt ab dita convocatòria van les *Bases* per les quals s'han de regir les deliberacions del Congrés, que són les següents:

Primera. El Congrés celebrarà les seves sessions els dies 28, 29 y 30 del prop-venint mes de juny, en el local y hores que oportunament s'assenyalaran.

Segona. Seran congressistes per dret propi tots els socis de les entitats excursionistes catalanes, que satisfacin una pesseta per drets d'inscripció; y, además, aquelles persones que s'hi inscriguin com a tals abans de la data del 20 de juny vincent, y paguin la quota de deu pessetes.

Tercera. Tots els congressistes podran enviar a la Junta Organitzadora, memories, treballs y comunicacions referents als temes indicats a continuació; presentar a la mesa del Congrés propostes escrites; prendre part en les seves deliberacions y assistir a totes les fetes y actes que s'organitzin en son honor. Tindran, a més, dret a la rebaixa de preu que puga obtenir-se en els trens y excursions.

Quarta. La llengua oficial del Congrés per tots els seus actes y treballs serà la catalana. No obstant, tots els congressistes no catalans, en les deliberacions del mateix, podran usar la seva llengua propia.

Quinta. Els temes posats a la deliberació del Congrés, són els següents: *Establiment de bases per la delimitació de les comarques catalanes; Establiment d'estacions meteorològiques; Conveniència de catalogar la fauna de Catalunya.*

Podran ser remeses al mateix, les comunicacions referents a qualsevol punt o assumpte relacionat ab l'excursionisme, y totes les proposicions que creguin convenients, de les que se'n darà compte, si la Mesa del Congrés les declara oportunes.

Sols seran objecte de discussió les proposicions y els temes, però no les comunicacions.

Sisena. Totes les memories y comunicacions deuran dirigir-se al Secretari de la Comissió Organitzadora (CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA, Paradís, 10, Barcelona) y deuran ésser entregades abans del dia 20 del vincent mes de juny.

Setena. Totes les memories y comunicacions deuran anar termenades per un resum de son contingut, o bé formulades ab les corresponents conclusions.

Oitava. La Mesa o Junta Permanent del Congrés estarà formada per un president, dos vice-presidents, dos secretaris y quatre vocals, que seran nomen-

nats en la primera sessió del Congrés, immediatament després de sa constitució.

Novena. En les sessions del Congrés sols se llegiran, en tota sa extensió o per extracte, els treballs y comunicacions que hagi proposat la Junta Organitzadora a la Mesa del mateix.

Desena. En les sessions del Congrés cada congressista sols podrà usar un torn pera cada tema, en el que no hi invertirà més d'un quart d'hora, y altre torn per rectificació o resum, en el qual no podrà emprar-hi més de deu minuts. Aquests torns se refereixen als autors de les memories y proposicions. La Mesa podrà concedir, ademés, dos altres torns, en els quals no podrà invertir-se més de deu minuts per cada un d'ells.

La Mesa del Congrés tindrà facultats discrecionals per impedir tota discussió que cregui impertinent.

Onzena. La Mesa del Congrés quedará constituïda com a Junta Permanent, per portar a cap tots els seus acords y decisions, y estatuir tot lo referent a la celebració del Tercer Congrés Excursionista Català, que's reunirà en el lloc que 'l Congrés de Manresa designi.

El Congrés se reserva el dret exclusiu, durant un any, de publicar els treballs presentats al mateix. Si passat aquest terme, no ho ha verificat la Mesa del Congrés, els autors queden en llibertat de fer-ho.

El programa de les festes y actes que se celebraran a Manresa ab tal motiu, es el següent:

Dia 28, divendres. A les nou del vespre : Inaugural del Segon Congrés Excursionista Català, a la Casa de la Ciutat. — A les deu : Inauguració de les Col·leccions comarcals del Centre Excursionista de la comarca de Bages. — A dos quarts d'onze : Primera sessió del Congrés.

Dia 29, dissabte. A les vuit : Visita a lo més important de la ciutat. — A les onze : Segona sessió del Congrés. — A les quatre de la tarda : Excursió y aplec al monestir de Sant Benet de Bages. — A les nou del vespre : Tercera sessió del Congrés.

Dia 30, diumenge. A les sis del matí : Excursió a Cardona. — A les quatre de la tarda : Vi d'honor per l'Ajuntament y visita a l'Arxiu y Museu municipal. — A les cinc : Clausura del Congrés. — A les nou del vespre, gran Festival.

Dia 1 de juliol, dilluns. Excursions a la regió de l'alt Llobregat y muntanya de Montserrat.

Donada l'animació que hi ha, no dubtem de l'exit d'aquest nou Congrés, y 'ns ne prometem resultats ben profitosos pera l'obra de l'excursionisme català.

* * *

JUNTA GENERAL. — Pera 'l dilluns dia 17 d'aquests mes de juny, a les deu del vespre, està convocada la Junta General ordinaria del nostre CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA. S'hi ha de procedir a l'elecció dels càrrecs que quedaran vacants el dia 30, o sigui 'ls de vice-president, secretari primer y tres vocals. També pera aquest mes estan convocades les Juntes de les diferents Seccions constituïdes dins del mateix.

CONFERENCIES NOTABLES. — Ho són realment les que va donant en el CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA, a càrrec dels Estudis Universitaris Catalans, l'erudit conservador del museu de Vic, Mn. Josep Gudiol, sobres la pintura mig-*eval* catalana. Constitueixen les mateixes una seria de cinc conferencies, que seran donades, dins d'aquest mes, com a preparació d'un curs complet que 's donarà l'any vinent. En el pròxim número procurarem resumir en algunes ratlles les interessants disertacions de Mn. Gudiol.

DISTINCIÓ MERESCUDA. — El digne president del CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA, el nostre benvolgut amic D. César A. Torras, ha sigut nomenat president honorari del Centre Excursionista del Vallès. El dia 19 del passat mes de maig va esser-n'hi entregat el títol, ab motiu d'una conferencia que va donar allí l'agraciat. Creiem inútil afegir quant merescuda trobem aital distinció, y quan ens alegrem de la mateixa com a regoneixement dels mèrits que 'l senyor Torras té contrets dins de l'excursionisme català.

CONCURS REGIONAL FOTOGRAFIC. — La Secció de Fotografia del Centre Excursionista de Terrassa, d'acord ab l'Ajuntament d'aquella ciutat, ha organitzat un Concurs de fotografies de tota mena sobre paper, directes o ampliades, d'estereoscop, verascop o projecció. El termini d'admissió acaba 'l dia 25 d'aquest mes de juny. Formen el Jurat els Srs. Baltà y R. de Cela, Vives, Casamada, Pi de la Serra y Comas Sagristà; havent-se concedit gran nombre de premis ab destí a dit Concurs.

CONCURS DE ARQUITECTURA. — Per iniciativa de la Secció d'Arquitectura del nostre CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA, s'està organitzant en la nostra ciutat un concurs de projectes y estudis d'Arquitectura, Arqueologia arquitectònica y Fotografia, a l'objecte de fomentar l'arquitectura nacional catalana y enriquir l'història del nostre art en aqueixes belles manifestacions. Els temes a desenrotllar pels concursants són els següents:

«Projecte de xalet d'estiueig en una població de la costa o de l'alta montanya»; «Projecte de Refugi pireneic»; «Projecte de xemeneia de marbre industrial»; «Monografia de les voltes de maó de plà»; «Dibuix per enrajolat de baldoses hidràuliques»; «Fatxada de Casa de la Vila»; «Plans y descripció de qualsevol monument inèdit de Catalunya en son estat actual»; «Plans y dibuixos de reconstitució d'un edifici català civil o militar anterior al segle XVI»; «Monografia de la Masia catalana»; «Recull de plantes inèdites de monuments catalans d'ordre civil, militar o religiós»; «Plans complets y descripció d'un castell mig-*eval* de Catalunya», y «Col·lecció de fotografies de monuments de Catalunya». Tots els treballs deurán presentar-se a l'estatge del CENTRE EXCURSIONISTA, des de 'l dia 1.^r de Novembre vinent al 15 del propi mes.

SECCIÓ METEOROLÒGICA

ESTACIÓ METEOROLÒGICA DE VIELLA (VALL D'ARAN)

RESUM DE LES OBSERVACIONS DEL MES DE MAIG

TEMPERATURES (A L'OMBRA)				PRESSIONS BAROMÈTRIQUES A 0° Y AL NIVELL DE LA MAR	
MITGES MENSUALS		MÀXIMA	MÍNIMA	MITGES MENSUALS	
8 MATÍ	8 TARDA	EN 24 HORES	EN 24 HORES	8 MATÍ	8 TARDA
13°'00	12°'06	34°'1 (dia 11)	— 0°'5 (dia 2)	766'86 mm.	767'44 mm.

ESTAT DEL CEL.	{	Dies serens . .	12	8 m.	13	8 t.	Dies de pluja . .	10
		» nuvolosos . .	11	»	5	»	» de neu . .	1
		» coberts . .	8	»	13	»	» de glaçada . .	3
							» de boira . .	5
							» de tempestat .	1

HUMITAT RELATIVA		NÚVOLS		NUVOLOSITAT	
MITGES MENSUALS		CLASSE DOMINANT		MITGES MENSUALS	
8 MATÍ	8 TARDA	8 MATÍ	8 TARDA	8 MATÍ	8 TARDA
65'06	73'45	CIRRUS	CÚMULUS	4'41	4'77

		VENT	
		DIRECCIÓ DOMINANT	VELOCITAT: EN 24 HORES
8 MATÍ	8 TARDA		MITJA MENSUAL
NNE	NNE		15'511 kms.

TOTAL DE PLUJA MENSUAL: 72'4 mm.
 » DE NEU » 0'06 mts.

J. S. S.

El CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA y la DIRECCIÓ del BUTLLETÍ deixen íntegra als respectius autors la responsabilitat dels treballs firmats.